

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen täydennys lausuntoon luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi terveydenhuoltolain 22 §:n ja sosiaalihuoltolain 50 §:n muuttamisesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/15547/2024

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=ac2946b2-5988-4d48-b4db-b799cb398fc3>

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi terveydenhuoltolain 22 §:n ja sosiaalihuoltolain 50 §:n muuttamisesta. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen täydentää 4.7.2024 antamaansa lausuntoa (Yhteisten sosiaali- ja terveystalvelujen palvelualuejohtaja Markus Paanasen päätös § 25/2024).

Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen vaikutuksista (jakso 4.2)? Onko lakiehdotuksella jotain sellaisia vaikutuksia, joita ei esitysluonnoksessa vielä ole otettu huomioon?

Täydennyksenä aiempaan lausuntoon Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue haluaa nostaa esiin seuraavat huolenaiheet liittyen ehdotetun lakimuutoksen vaikutuksiin päihdelääketieteellisten ajoterveysarvioiden osalta.

Päihdelääketieteelliset ajoterveysarviot tehdään pääosin perusterveydenhuollossa ja kuuluisivat näin ollen lakimuutoksen piiriin huolimatta siitä, että lausunnot muilta osin vertautuvat erikoisalojen lausuntoihin. Lausunnon laatiminen edellyttää ajoterveysseurantaa, jonka suositeltu kesto on minimissään kolme kuukautta sisältäen useita hoitajan ja lääkärin tapaamisia sekä laboratoriokokeita, joilla seurataan potilaan kykyä hallita päihteidenkäyttöään. Lakiesitys ei ota huomioon sitä, että vastaava asianmukaisesti toteutettu seuranta yksityisellä puolella tulisi potilaille monta kertaluokkaa lakiesitysluonnoksessa esitettyä kalliimmaksi jo vaadittavien laboratoriokokeiden

osalta. Annetut ajoterveyslausunnot ovat usein myös määräaikaista eli kustannukset potilaille olisivat huomattavia.

Pidämme todennäköisenä, että suurella osalla potilaista, jotka voivat jo valmiiksi olla keskivertoa heikommassa sosioekonomisessa asemassa, ei olisi taloudellista mahdollisuutta asianmukaisesti toteutettuun ajoterveysseurantaan yksityispuolella, mikä johtaisi merkittävään eriarvoisuuden lisääntymiseen tämän potilasryhmän osalta verrattuna muista sairauksista kärsiviin. Vaihtoehtoisena riskinä nähdään se, että lakimuutos johtaisi paineeseen tehdä lausuntoja lyhyemmässä ajassa ja mahdollisesti puutteellisin esitiedoin yksityisellä puolella, mikä voisi yleisemminkin johtaa ajoturvallisuuden heikentymiseen huomioiden päihteidenkäytön merkittävä osuus liikenneonnettomuuksissa. Lisäksi ajoterveyteen puuttumisen kynnyks näyttäytyy yleisesti korkeana ja huolena on, että kynnyks entisestään nousisi lakiesityksen tuomien muutosten myötä.

Perusterveydenhuollossa päihdelääketieteellinen ajoterveysseuranta voidaan yhdistää potilaan muuhun päihdehoitoon ja parhaimmillaan ajokortin säilyttäminen tai palauttaminen motivoi potilasta hoitoon. Hoidon ja seurannan vaikuttavuus lisääntyy verrattuna tilanteeseen, jossa potilas ohjattaisiin ajokiellon perusteiden täytyessä muihin palveluihin. Pahimmillaan lakiesitys johtaisi toteutuessaan tilanteeseen, jossa näiden potilaiden hoidon jatkuvuus vaarantuisi tai hoitoon hakeutuminen viivästyisi potilaiden vältellessä lääkäriä ja ajo-oikeuteen puuttumista. Julkisella puolella tapahtuvaa seuranta ja hoitoa ei katsota myöskään realistiseksi erottaa itse lausunnosta, tämä todennäköisesti ei säästäisi merkittävästi julkisen puolen resursseja ja johtaisi ennemmin kokonaistyömäärän kasvuun kahden eri tahon hoitaessa asiaa.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue esittää, että vähintään päihdelääketieteelliset arviot rinnastettaisiin lakimuutoksessa erikoissairaanhoidosta saataviin lausuntoihin, joita muutokset eivät koske ja lausunnot tuotettaisiin edelleen perusterveydenhuollosta.

Muita huomioita esitysluonnoksesta?

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan kyse ei ole teknisluonteisesta virheestä lainsäädännössä. Sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskeva lainsäädännössä viitataan systemaattisesti hyvinvointialueeseen monijäsenisen toimielimen sijaan.

Hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, että sosiaalihuoltolakiin ehdotetaan teknisluonteista muutosta. Sosiaalihuoltolain nojalla annettavan päätöksen oikaisuvaatimusmenettelyä koskevassa säännöksessä oleva virhe korjattaisiin siten, että myös sosiaalihuoltolain nojalla annettuihin päätöksiin tehdyt oikaisuvaatimukset tulisi aina käsitellä hyvinvointialueen toimielimessä. Lain nykyisen sanamuodon mukaan oikaisuvaatimuksen voisi käsitellä hyvinvointialueen yksittäinen viranhaltija. Esitetty muutos rajaa hyvinvointialueiden itsehallintoa. Hyvinvointialueilla tulee olla mahdollisuus päättää, ratkaistaanko yksilöön liittyvät muutoksenhakuasiat viranhaltijan toimesta vai monijäsenisessä toimielimessä.

Esityksessä muutosta pidetään teknisluonteisena, ja virheen korjaamisena. Muutosta ei ole perusteltu juuri lainkaan, eikä arvioitu sen vaikutuksia sosiaalihuoltolain kannalta taikka sitä laajemmin, millainen menettely oikaisuvaatimusten käsittelyssä olisi tarkoituksenmukainen. Esitysluonnoksen vaikutustenarviointi on merkittävästi puutteellisista, esimerkiksi nykytilaa ei ole arvioitu ollenkaan eikä ole tehty vertailua muiden viranomaisten ratkaisovaltaan vastaaventyypisissä asiakokonaisuuksissa (esim. Kelan perustoimeentuloratkaisuasiat). Esitysluonnoksen yhtenä tavoitteena on helpottaa lakisääteisten tehtävien toteuttamista. Ehdotettu sosiaalihuoltolain muutos ei toteuta Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan tätä tavoitetta vaan päinvastoin hankaloittaa sitä.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue näkee kokonaisuudessaan tarkoituksenmukaiseksi, että oikaisuvaatimusten käsittely voidaan toteuttaa

viranhaltijan toimesta ja tähän menettelyyn tulisi pyrkiä jäljempänä esitetyin tarkentavin perusteluin.

Hyvinvointialueelle on sen valmisteluvaiheessa perustettu yksilöasioiden muutoksenhakuasioita käsittelevä monijäseninen toimielin, mutta pohdinnassa on ollut myös valmistella muutos toimielinrakenteeseen ja luoda menettelytavat oikaisuvaatimusten viranhaltijakäsittelyyn.

Muutoksenhaun kokonaisuuden ja oikeusturvan kannalta on selkeämpää pyrkiä malliin, jossa viranomaisen käsittelee oikaisuvaatimukset puhtaasti viranhaltijatyönä ja tässä prosessin vaiheessa voidaan korjata nopeasti mahdolliset selkeät virheet tai arvioida lain tulkinta vielä uudelleen toisen viranhaltijan toimesta.

Oikaisuvaatimuksen käsittely tulisi olla nopeaa menettelyä, jossa päätös voidaan itseoikaisun tapaan arvioida uudelleen ja mahdollisesti korjata, mikäli siinä huomataan virhe. Asiakkaan edun mukaisesti viranhaltijakäsittely nopeuttaa oikaisuvaatimusten käsittelyä, koska käsittely ei olisi sidottu kokousaikatauluihin

Toimielimet muodostuvat poliittisesti valituista luottamushenkilöistä. Yksilöasioita käsittelevän toimielimen jäsenillä ei yleensä ole käsiteltäviin asioihin liittyvää substanssiosaamista tai juridista osaamista taikka koulutusta, eikä sellaista edes edellytetä. Tämä rajoittaa jäsenten mahdollisuutta tosiasiallisesti ottaa kantaa ja arvioida käsiteltäviin asioihin, jotka voivat olla hyvinkin monimutkaisia ja usein erittäin merkittäviä asiakkaan elämän ja oikeusturvan kannalta.

Oikaisuvaatimukset käsitellään toimielimessä kokeneen viranhaltijan esittelystä. Hyvinvointialueen kokemuksen mukaan asiat ratkaistaan lähes kaikissa tapauksissa esittelyn mukaisesti. Tämä puoltaa sitä, että viranhaltijakäsittely olisi riittävä. Lisäksi on huomioitava, että vaikka oikaisuvaatimuksessa käsitellään yksittäisen asiakkaan asiaa, on aina otettava huomioon yhdenmukainen tulkinta ja kaikkien asiakkaiden yhdenvertainen kohtelu. Asiaa ratkaiseva viranhaltija

toimii virkavastuulla, joten hänen on otettava huomioon ratkaistava asia kokonaisuudessaan ja myös asiakkaan oikeusturva näkökohdat ratkaisussaan.

Yksilöjaostossa käsiteltävät asiat ovat salassa pidettäviä ja sisältävät yleensä arkaluonteisia erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja. Käsittely monijäsenisessä toimielimessä lisää inhimillisiä riskejä jonkin virheen mahdollisuuden tietosuojan suhteen.

Oikaisuvaatimuksen käsittely tulisi olla hallintolain mukaan nopeaa menettelyä, jossa päätös voidaan itseoikaisun tapaan arvioida uudelleen ja mahdollisesti korjata, mikäli siinä huomataan virhe. Asiakkaan edun mukaisesti luopuminen toimielinkäsittelystä nopeuttaisi oikaisuvaatimusten käsittelyä, koska tällöin asian käsittely ei olisi sidottu toimielimen kokousaikatauluihin. Oikaisuvaatimukset käsittelee kokenut eri viranhaltija kuin päätöksen tehnyt viranhaltija. Käsittelyn nopeutumisen lisäksi toimielinkäsittelystä luopuminen toisi säästöjä ja tehokkuutta, kun hallinnollinen työ vähenee ja suorat kokouksista aiheutuvat kustannukset jäävät pois.

Muutoksenhaun kokonaisuuden ja oikeusturvan kannalta on selkeämpää pyrkiä malliin, jossa viranomaisen käsittelee oikaisuvaatimukset puhtaasti viranhaltijatyönä ja tässä prosessin vaiheessa voidaan korjata nopeasti mahdolliset selkeät virheet tai arvioida lain tulkinta vielä uudelleen toisen viranhaltijan toimesta.

Kaiken kaikkiaan Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue katsoo, että asiakkaan oikeusturva ja hyvän hallinnon periaatteet toteutuvat kokonaisuudessaan toimivammin, kun sosiaalihuoltolain nojalla annettuihin päätöksiin tehdyt oikaisuvaatimukset käsittelee viranhaltija.